

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข การดำเนินงาน โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย โดยจะดำเนินการศึกษาภูมิหลังและรายละเอียดของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และทบทวนเอกสารตลอดจน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. บริบทโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย
2. รายละเอียดของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
 - 3.2 แนวคิดการบริหารองค์การในรูปคณะกรรมการ
 - 3.3 ทฤษฎีระบบ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. บริบทโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย

1.1 ประวัติเมืองหนองคาย

ประวัติเมืองหนองคายเริ่มต้นเมื่อกว่า 200 ปีเศษ พื้นที่บริเวณริมฝั่งโขงนี้เดิมเคยเป็นที่ตั้งเมืองคือ เมืองพรานพร้าว เมืองเวียงคุก เมืองปะโค เมืองไผ่ (บ้านบึงค่าย) ปัจจุบันยังพบซากโบราณสถานอยู่ตามวัดต่างๆตามเส้นทาง ท่าบ่อ-ศรีเชียงใหม่ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าอนุวงศ์ยกทัพผู้ครองนครเวียงจันทน์ได้ตั้งตนเป็นกบฎพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาราชเทวี ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์โดยมีท้าวสุวอธรรมมา (บุญมา) เจ้าเมืองยโสธรและพระยาเชียงสาเป็นกำลังสำคัญในการช่วยทำศึกจนได้รับชัยชนะ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

จึงโปรดเกล้าให้ท้าวสุวอขึ้นเป็นเจ้าเมือง โดยจัดตั้งเมืองใหญ่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง คอยควบคุมพื้นที่และเลือกสร้างเมืองที่ บ้านไผ่แล้วตั้งชื่อเมืองว่า หนองคาย ตามชื่อหนองน้ำใหญ่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง

1.2 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดหนองคาย มีเนื้อที่ประมาณ 7,322.28 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 4,582,675 ไร่ ลักษณะเป็นรูปยาวเรียงทอดไปตามลำน้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีความยาวทั้งสิ้น 330.60 กิโลเมตร ความกว้างของพื้นที่ทอดขนานไปตามลำน้ำโขงโดยเฉลี่ย 50-100 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (มิตรภาพ) ประมาณ 615 กิโลเมตร

มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับแม่น้ำโขงอันเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดกับจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสกลนคร
ทิศตะวันออก	ติดกับจังหวัดนครพนม
ทิศตะวันตก	ติดกับจังหวัดเลย

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดหนองคายโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงแยกได้เป็น 4 บริเวณ คือ

1.3.1 พื้นที่ค่อนข้างราบ ได้แก่ เขตอำเภอเมืองหนองคาย ท่าบอศรีเชียงใหม่ ซึ่งใช้ประโยชน์ในการทำนาและปลูกพืชสวนบริเวณริมน้ำโขง

1.3.2 พื้นที่คลื่นลอนลาด กระจายอยู่ทุกอำเภอเป็นหย่อมๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำนาส่วนใหญ่และปลูกพืชไร่ พืชสวนและป่าธรรมชาติ

1.3.3 พื้นที่เป็นคลื่นลอนชันและเป็นเขาเป็นป่าธรรมชาติ เช่น ป่าไม้เต็งรังเบญจพรรณ พบในเขตอำเภอบึงกาฬ เซกา บึงโขงหลง ศรีวิไล บุ่งคล้า พรเจริญ และอำเภอสังคม

1.3.4 สภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูงที่มีความลาดชันจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตร เป็นบริเวณเทือกเขาต่างๆทางทิศตะวันตกในเขตอำเภอสังคม และทิศตะวันออกในเขตอำเภอบึงกาฬ

เนื่องจากแม่น้ำโขงไหลผ่านอำเภอต่างๆเกือบทุกอำเภอ จึงก่อให้เกิดประโยชน์ในการเกษตรกรรม ราษฎรได้อาศัยแม่น้ำโขงเป็นแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่อาศัยริมแม่น้ำโขง จะได้รับประโยชน์มากกว่าราษฎรที่ไม่ได้อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขง นอกจากนี้สำนักงานพลังงานแห่งชาติได้จัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าในพื้นที่ 11 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ รวมทั้งสิ้น 113 สถานี เพื่อทำการสูบน้ำจากแม่น้ำโขงและแหล่งน้ำอื่นๆขึ้นมาเพื่อเกษตรกรรม แหล่งน้ำที่สำคัญนอกจากแม่น้ำโขง คือ แม่น้ำสงคราม ซึ่งมีความยาว 420 กิโลเมตร ต้นกำเนิดจากภูพานผ่านจังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร อำเภอโซ่พิสัย อำเภอเซกาของจังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นแหล่งปลาที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในภาคอีสานทำให้เกิดระบบนิเวศน์ที่เรียกว่าป่าบุง ป่าพาม (ป่าชุ่มน้ำ) และยังมีสายน้ำย่อยๆที่เชื่อมกับแม่น้ำโขง เชื่อมโยงในลักษณะคล้ายก้างปลาทั่วไป เช่น ห้วยน้ำโมงผ่านอำเภอท่าบ่อ แม่น้ำปากสวยผ่านอำเภอเมืองหนองคาย ห้วยทอนผ่านอำเภอศรีเชียงใหม่ ห้วยพันลำและห้วยบังบาตรผ่านอำเภอบึงกาฬ ลงสู่แม่น้ำโขง ห้วยหลวงไหลผ่านอำเภอโพนพิสัยลงสู่แม่น้ำสงครามแล้วลงสู่แม่น้ำโขง

1.4 ภูมิอากาศ

เนื่องจากจังหวัดหนองคายมีภูมิประเทศติดแม่น้ำโขง ทำให้มีฝนตกชุกในฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ฤดูหนาวราวเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์จะมีอากาศหนาวเย็นเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 11 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูร้อนตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน อากาศจะร้อนจัด อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 35 องศาเซลเซียส

1.5 การปกครอง

จังหวัดหนองคายลักษณะการปกครองประกอบด้วย 13 อำเภอและ 4 กิ่งอำเภอ รวม 17 อำเภอ 115 ตำบล 1,328 หมู่บ้าน 17 เทศบาล 112 อบต.

1.6 ประชากร

จังหวัดหนองคายมีจำนวนประชากร 895,983 คน เป็นชาย 445,502 คน หญิง 450,481 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2549)

1.7 จุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรน

จังหวัดหนองคายมีจุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรนระหว่างไทย-ลาว 5 จุด

1.7.1 จุดผ่านแดนถาวร มี 3 จุด คือ

- 1) ค่านสะพานมิตรภาพไทย - ลาว อำเภอเมือง - กำแพงนครเวียงจันทน์

- 2) ค่านท่าเสด็จ อำเภอเมือง – ท่าเตือ กำแพงนครเวียงจันทร์
- 3) ค่านบึงกาฬ อำเภอบึงกาฬ- เมืองปากซัน แขวงบอลิคำไซ

1.7.2 จุดผ่อนปรน มี 2 จุด

- 1) บ้านเปงจาน กิ่งอำเภอรัตนวาปี – เมืองท่าพระบาท แขวงบอลิคำไซ
- 2) บ้านบุงคล้า อำเภอบุงคล้า – เมืองปากกระดิ่ง แขวงบอลิคำไซ

1.8 วิสัยทัศน์จังหวัดหนองคาย

“เมืองนำอยู่ ควบคู่การศึกษา วัฒนธรรมล้ำค่า เกษตรอุตสาหกรรมหลากหลาย ขยายเศรษฐกิจการค้าสู่อินโดจีน พัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”

1.9 คำขวัญประจำจังหวัด

“วีรกรรมปราบฮ่อ หลวงพ่อพระใส สะพานไทย-ลาว”

1.10 ต้นไม้ประจำจังหวัด

ต้นไม้ประจำจังหวัดหนองคาย คือ ต้นชิงชัน

1.11 สัญลักษณ์ของจังหวัดหนองคาย

เป็นรูปหนองน้ำ ซึ่งเต็มไปด้วยดอกบัวสีล้วนสวยงาม ริมหนองน้ำมีกอไผ่ขึ้นรายรอบเป็นลักษณะภูมิทัศน์ที่เด่นของเมืองหนองคาย

1.12 มหัตถุรย์แห่งลุ่มน้ำโขง

ปรากฏการณ์ “บั้งไฟพญานาค” นี้ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดหนองคาย ซึ่งเชื่อกันว่าเกิดขึ้นในแม่น้ำโขงเฉพาะช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดหนองคายเท่านั้น โดยจะเกิดขึ้นทุกวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 หรือวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ซึ่งตรงกับวันออกพรรษาของลาว พระธาตุกลางน้ำ บริเวณแม่น้ำโขงห่างจากสะพานไทย-ลาว ไปทางปลายน้ำ ประมาณ 1.5 กิโลเมตร จะเห็นธงปลิวไสวอยู่กลางลำน้ำ ซึ่งแท้จริงธงเหล่านั้นปักอยู่บนสิ่งก่อสร้างที่จมอยู่ในกระแสน้ำมานานนับร้อยปี ชาวจังหวัดหนองคายเรียกสิ่งนี้ว่า “พระธาตุกลางน้ำ” หรือ “พระธาตุหนองคาย”

1.13 ขนบธรรมเนียมประเพณีและการละเล่นพื้นเมือง

จังหวัดหนองคาย มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญที่นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณถึงปัจจุบัน ดังนี้

- 1.13.1 งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ จัดประมาณเดือนมีนาคม ของทุกปี
- 1.13.2 งานตรุษสงกรานต์
- 1.13.3 งานบุญบั้งไฟ

1.13.4 งานแห่เทียนพรรษา

1.13.5 งานตักบาตรเทโวและแข่งเรือมิตรภาพไทย-ลาว

1.13.6 งานลอยเรือไฟบูชาพญานาค และชมบั้งไฟพญานาค

1.14 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

จังหวัดหนองคายมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ได้แก่

1.14.1 หลวงพ่อพระใส

1.14.2 อนุสาวรีย์ปรีบอ

1.14.3 ท่าเสด็จ

1.14.4 สะพานมิตรภาพไทย-ลาว

1.14.5 หาดจอมมณี

1.14.6 ศาลาแก้วกู่

1.14.7 หลวงพ่อองค์ตั้ง

1.14.8 โบราณสถานพระธาตุบังพวน

1.14.9 วัดหินหมากเป้ง

1.14.10 น้ำตกธารทอง

1.14.11 น้ำตกธารทิพย์

1.14.12 ภูทอก

1.14.13 แก่งอาฮง

1.14.14 น้ำตกเจ็ดสี

1.14.15 น้ำตกตาดสะแนน

2. รายละเอียดโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

2.1 รายละเอียดโครงการ

จากพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ ณ บริเวณโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา เมื่อวันที่พฤษภาคม 14 พฤษภาคม 2523 เกี่ยวกับโครงการธนาคารโคและกระบือ ตามพระราชดำริ มีใจความว่า

“...ธนาคารโคและกระบือ ก็คือ การรวบรวมโคและกระบือ โดยมีบัญชีควบคุมดูแล รักษา แจกจ่าย ให้ยืมเพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตร และเพิ่มปริมาณโคและกระบือ ตามหลักการของธนาคาร ธนาคารโคและกระบือเป็นเรื่องใหม่ของโลกที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น เพราะปัจจุบันมีความคิดแต่จะใช้เครื่องกลไก เป็นเครื่องทุ่นแรงในกิจการเกษตร แต่เมื่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิง แพงขึ้น ความก้าวหน้าในการใช้เครื่องกลไกเสียไป จำเป็นต้องหันมาพึ่งแรงงานจากสัตว์ที่เคยใช้อยู่ก่อน เมื่อหันกลับมาที่ปรากฏว่ามีปัญหาเพราะชาวนาไม่มีเงินซื้อโคและกระบือมาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน

ธนาคารโคและกระบือ พองจะอนุโลมใช้ได้เหมือนกับธนาคารที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน เพราะโดยความหมายทั่วไป ธนาคารก็ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งมีค่ามีประโยชน์ การตั้งธนาคาร โคและกระบือก็มีไว้ว่าตั้งโรงขึ้นมาเก็บโคหรือกระบือ เพียงแต่มีศูนย์กลางขึ้นมา เช่น อาจจัดให้ กรมปศุสัตว์เป็นศูนย์กลางรวมใครจะสมทบธนาคารโคและกระบือ ก็ไม่จำเป็นต้องนำโคหรือกระบือ ไปมอบให้ อาจบริจาคในรูปของเงิน ...” (กรมปศุสัตว์. 2549 : 1)

ด้วยในการเสด็จพระราชดำเนินออกตรวจเยี่ยมราษฎรเมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2522 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทราบว่ามียาษฎรผู้ยากจนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริ จำนวนมากต้องเช่าโค-กระบือ ไว้ใช้แรงงานในราคาที่แพงมากและบางครั้งเมื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรแล้วก็แทบไม่เหลืออะไรเลย เพราะเงินที่ได้ต้องจ่ายเป็นค่าเช่าโค-กระบือเกือบหมด จึงทรงมีพระราชดำริให้กรมปศุสัตว์จัดตั้งธนาคาร โค-กระบือ พ.ศ. 2522 เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน ได้มีโอกาสมีโค-กระบือ ไว้ใช้แรงงานเป็นของตนเอง โดยการเช่าหรือเช่าซื้อหรือวิธีการอื่นใดในราคาที่ถูกลงจากส่วนราชการ องค์กร หรือเอกชน ฯลฯ

ดังนั้น กรมปศุสัตว์จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการดังกล่าวขึ้น โดยใช้กระบือของกรมปศุสัตว์ จำนวน 280 ตัว นำไปให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริ ในท้องที่อำเภอสระแก้ว และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี (ในขณะนั้น) เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยการเช่าซื้อและผ่อนส่งให้หมดภายใน 3 ปี และกรมปศุสัตว์ได้รับการอนุมัติจากกระทรวงการคลังให้ดำเนินการดังกล่าวได้

ข่าวโครงการ “ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ” ได้แพร่หลายออกไป ในหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และสื่อมวลชนอื่นๆ จึงได้มีผู้จิตศรัทธาติดต่อขอบริจาคโค-กระบือให้แก่กรมปศุสัตว์ เพื่อนำไปใช้ในโครงการธนาคารโค-กระบือ

เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ และต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้กรมปศุสัตว์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ทั้งหมด โดยได้พระราชทานทั้งพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ตลอดจนโค-กระบือที่มีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศล ให้แก่กรมปศุสัตว์เพื่อนำไปดำเนินการธนาคาร โค-กระบือฯ ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระองค์ ที่จะพระราชทานความช่วยเหลือแก่เกษตรกรผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ในด้านการจัดหาโค-กระบือ ได้มีโอกาสใช้โค-กระบือที่พระราชทานนี้ไปใช้เพื่อให้มีรายได้มากขึ้น และมีความร่มเย็น ھاสุกในการดำรงชีพตลอดไป

อนึ่ง สำหรับชื่อของธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำรินี้ ทางกรมปศุสัตว์ได้ใช้ชื่อย่อว่า “ชคก.” และใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “Royal Cattle-Buffalo Bank for Farmer”

2.2 วัตถุประสงค์ของ ชคก.

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของ ชคก. คือ เพื่อช่วยให้เกษตรกรที่ยากจนทั่วประเทศได้มี โค-กระบือไว้ใช้แรงงาน และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.3 การบริหารโครงการ

ธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ จำนวน 18 ราย มีอธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นประธานและหัวหน้ากลุ่มโครงการพิเศษเป็นเลขานุการ โดยมีระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการ โครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2547 เป็นแนวทางการปฏิบัติ

2.4 การให้บริการมี 5 วิธี

2.4.1 การให้ยืมเพื่อการผลิต

การให้เกษตรกรผู้ยากจนยืมแม่โคหรือแม่กระบือของ ชคก. โดยเงื่อนไขว่า เมื่อลูกโคเมื่อลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกอายุครบ 2 ปี ให้ส่งลูกโคหรือลูกกระบือนั้นคืน ชคก. ส่วนลูกโคหรือลูกกระบือตัวต่อไปเป็นของเกษตรกรและเมื่อยืมแม่โคหรือแม่กระบือครบ 5 ปี ให้ยกแม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ยืม แต่หากเกษตรกรผู้ยืม ยืมแม่โคหรือแม่กระบือไปแล้ว 3 ปีแล้ว ไม่มีลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกคืน ชคก. จะนำแม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวคืน เพื่อไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นยืมต่อไป

(เว้นแต่จะตรวจพบว่าแม่โคหรือแม่กระบือมีปัญหาทางระบบสืบพันธุ์ ชคก. จะเปลี่ยนแม่โคหรือแม่กระบือให้)

2.4.2 การให้เช่า

กรณีเกษตรกรต้องการเป็นเจ้าของโค-กระบือของ ชคก. จะพิจารณาให้เช่าซื้อโคหรือกระบือของ ชคก. โดยเกษตรกรจะต้องชำระเงินให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาดังนี้ โคนื้อหรือกระบือ ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 3 ปี กำหนดการผ่อนชำระในปีที่ 1 ร้อยละ 40 ของราคาโค-กระบือ ปีที่ 2 ร้อยละ 30 ของราคาโค-กระบือ และราคาที่เหลือชำระให้เสร็จสิ้นในปีที่ 3 โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย

สำหรับแม่โคนม จะพิจารณาให้เช่าซื้อโดยให้ชำระเงินให้เสร็จสิ้นภายใน 5 ปี กำหนดผ่อนชำระเงินร้อยละ 20 ของราคาโคนมในแต่ละปีโดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย

2.4.3 การให้ยืมพ่อพันธุ์โค-กระบือ

ในหมู่บ้านที่มีแม่พันธุ์โค-กระบือของ ชคก. ไม่ต่ำกว่า 50 ตัว เพื่อให้บริการพ่อพันธุ์แก่แม่โค-กระบือของ ชคก. ภายในหมู่บ้านนั้นๆ

2.4.4 การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน

กรณีเกษตรกรไม่มีโค-กระบือไว้ใช้งานของตนเอง แต่ไม่ต้องการซื้อสามารถเช่าโค-กระบือเพื่อใช้แรงงานโดยเสียดำเช่าโค-กระบือ ตัวละ 300 บาทต่อปี

2.4.5 การให้บริการอื่นๆ

ที่นอกจากข้อ 1-4 ซึ่งต้องได้รับการพิจารณาจากปลุ่สัตว์ จังหวัดและได้รับอนุมัติจาก ชคก. เพื่อให้บริการกรณีพิเศษเป็นกรณีไป

2.5 คุณสมบัติของเกษตรกร

ธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ได้กำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่จะรับบริการตามโครงการ ชคก. ดังนี้

2.5.1 มีสัญชาติไทยและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์

2.5.2 มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์

2.5.3 มีฐานะยากจน โดยเกษตรกรมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ จปฐ. 1 (ฉบับที่เป็นปัจจุบัน)

2.5.4 มีความประพฤติดีและยินดีให้ความร่วมมือกับทางราชการ

2.5.6 ยังไม่เคยได้รับโคหรือกระบือจากโครงการอื่น ๆ มาก่อน

2.5.6 มีความเหมาะสมและความสามารถที่จะดูแลเลี้ยงดูโคหรือกระบือได้

เกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกจะต้องทำสัญญากับกรมปศุสัตว์ และจะต้องมีผู้ค้ำประกันและสัญญาจะคดทอดแก่ทายาทที่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีผู้ทำสัญญาถึงแก่กรรม

2.6 การขอรับบริการ

ให้เกษตรกรผู้มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการกรอกแบบแสดงความจำนงในการขอรับบริการ โดยมีผู้รับรองคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1. ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล 2. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน พร้อมแนบการรับรองรายได้ของกรมการพัฒนาชุมชน ยื่นต่อปศุสัตว์จังหวัด และให้ปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ จำนวน 3 คน ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบและรับรองคุณสมบัติ และเสนอสำนักสุขาศาสตร์และสุขอนามัย เพื่อพิจารณากลับกรอง สภาพ สถานะ ความเหมาะสม เพื่อเสนอ ชคก. พิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

2.7 ผลการดำเนินงานของ ชคก.

การดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ตั้งแต่เริ่มโครงการ (ปี 2522) จนถึงปัจจุบัน มีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแล้วทั้งสิ้น 100,738 ราย และมีเกษตรกรที่รับบริการอยู่ขณะนี้ จำนวน 58,952 ราย (รายงานประจำปี 2549 สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์)

2.8 แนวทางการดำเนินโครงการ

2.8.1 เพื่อสนองพระราชดำริ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทโดยสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรในโครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง และเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งโค-กระบือ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกร

2.8.2 สนับสนุนการบริหารจัดการโครงการฯ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เน้นให้เกิดชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลกันเองในชุมชนนั้นๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนและเกิดความยั่งยืน

2.9 การบริจาค

การบริจาคร่วมสมทบเข้าโครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 บริจาคเป็นเงิน ไม่จำกัดจำนวนตามศรัทธาโดยผู้บริจาคติดต่อบริจาคได้ที่

1. ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ตึกวิชาการ ชั้น 1 กรมปศุสัตว์ หรือกองคลัง กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

2. โอนเงินผ่านธนาคาร ชื่อบัญชี “ธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร

ตามพระราชดำริ” ที่ธนาคารกรุงไทย (จำกัด) มหาชน สาขาราชเทวี กรุงเทพมหานคร บัญชี
กระแสรายวัน เลขที่ 030-6-01239-1 หรือ ชื่อบัญชี “โครงการได้ชีวิตโค-กระบือพันธุ์ดี เพื่อ
เฉลิมพระเกียรติฯ” ที่ธนาคารไทยพาณิชย์ (จำกัด) มหาชน สาขาชิดลม กรุงเทพมหานคร
บัญชีเดินสะพัด เลขที่ 001-3-48169-3 และกรุณาส่งสำเนาใบโอนเงิน พร้อมทั้งแจ้ง ชื่อ ที่อยู่
ของผู้บริจาคไปที่ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์
และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400 หรือส่ง
โทรสารสำเนาใบโอนเงินไปที่ หมายเลข 0-2653-4926 เพื่อการตอบรับ “ใบรับบริจาคเงิน”

3. โดยวิธีธนาคาร ระบุผู้รับเงิน คือ “ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร
ตามพระราชดำริ” ที่อยู่ กองคลัง กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400
ธนาคารดีสง่า ปณ. ราชเทวี เพื่อความสะดวกในการติดต่อขอเบิกเงินพร้อมทั้งแจ้ง ชื่อ ที่อยู่
ของผู้บริจาคให้ทราบเพื่อการตอบรับ “ใบรับบริจาคเงิน”

4. โดยตัวแลกเงินหรือเช็ค ระบุผู้รับเงิน คือ “ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร
ตามพระราชดำริ” พร้อมทั้งแจ้ง ชื่อ ที่อยู่ ของผู้บริจาคไปที่ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร
ตามพระราชดำริ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท
เขตราชเทวี กทม. 10400 เพื่อการตอบรับ “ใบรับบริจาคเงิน”

วิธีที่ 2 บริจาคเป็นโค-กระบือ ไม่จำกัดจำนวน โดย ชกก. ได้กำหนดคุณลักษณะ
เฉพาะของโค-กระบือ

1. เป็นโค-กระบือ เพศเมีย อายุประมาณ 2-4 ปี
2. มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง เหมาะที่จะใช้เป็นแม่พันธุ์
3. ไม่มีอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งพิการ
4. ปราศจากโรคระบาดติดต่อถึงคนหรือสัตว์ด้วยกัน

2.10 สถานที่ติดต่อประสานงานโครงการ

2.10.1 ส่วนกลาง กลุ่มโครงการพิเศษ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอด
เทคโนโลยี ตึกชัยอัสวรักษ์ ชั้น 4 กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400
โทร 0-2653-4444 ต่อ 3381-5 โทร/โทรสาร 0-2653-4926

2.10.2 ส่วนภูมิภาค สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัย และสำนักงานปศุ
สัตว์จังหวัดทั่วประเทศ (กรมปศุสัตว์. 2549 : 3-12)

2.11 ระเบียบที่เกี่ยวกับโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ประกอบด้วย

2.11.1 ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการ โครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2536

2.11.2 ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการ โครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540

2.11.3 ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการ โครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

2.11.4 ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการ โครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2547

2.11.5 ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการคัดสัตว์และจำหน่ายสัตว์ พ.ศ. 2546

สาระสำคัญของระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2536

“ลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรก” ให้ความหมายรวมถึงลูกแฝดหรือลูกที่ติดมากับแม่โคหรือแม่กระบือที่ให้ยืมเพื่อการผลิต

การให้บริการ โคหรือกระบือ ของ ธคก. มี 5 วิธีดังนี้

1. การให้ยืมเพื่อการผลิต
2. การให้เช่าซื้อ
3. การให้ยืมพ่อพันธุ์
4. การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน
5. การให้บริการอื่น ๆ

ทั้งนี้ การให้บริการตาม 1, 2, 3 และ 4 ให้บริการแก่เกษตรกรรายละ 1 ตัว การให้ยืมเพื่อการผลิต หมายความว่า การให้เกษตรกรผู้ยากจนยืมแม่โคหรือแม่กระบือของ ธคก. โดยมีเงื่อนไขว่า เมื่อลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรก มีอายุครบหนึ่งปี ให้ลูกโคหรือลูกกระบือนั้น ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ยืม ส่วนแม่โคหรือกระบือที่ยืมไป ผู้ยืมต้องส่งคืน ธคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นต่อไป

แต่ถ้าเกษตรกรยังมีความประสงค์จะขอยืมแม่โคหรือกระบือซึ่งต้องคืน ธคก.ต่อไป ให้ปศุสัตว์อำเภอพิจารณาความเหมาะสมเสนอต่อปศุสัตว์จังหวัด เพื่อขออนุมัติให้ทำสัญญายืมแม่โคหรือแม่กระบือเพื่อการผลิตต่อไป ในกรณีเช่นนี้ ถ้ามีการตกลูกอีก ให้ลูกที่เกิดใหม่ใน

ลำดับที่ 1, 3, 5 ... เกษตรกรผู้ยืมมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูอย่างเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ และเมื่อลูกโคหรือลูกกระบือดังกล่าว อายุครบ 1 ปีแล้ว ให้ผู้ยืมนำไปส่งคืน ธคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่น หรือจำหน่ายเพื่อนำเงินส่ง ธคก. ต่อไป ส่วนลูกที่เกิดใหม่ในลำดับ 2, 4, 6 ... ซึ่งมีอายุครบ 1 ปี แล้วให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ยืมเพื่อการผลิต

การให้เช่าซื้อ เกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าซื้อให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี โดยผ่อนชำระ 3 ปี โดยผ่อนชำระในปีที่ 1 ร้อยละ 40 ของราคาโคหรือกระบือ ปีที่ 2 ร้อยละ 30 ของราคาโคหรือกระบือ และปีที่ 3 ชำระราคาที่เหลือทั้งหมด

การให้ยืมพ่อพันธุ์ จะให้ยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือในหมู่บ้าน ที่มีแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือของ ธคก. ไม่ต่ำกว่า 50 ตัว โดยให้เกษตรกรที่ได้รับบริการแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ และให้บริการผสมพันธุ์แก่แม่โคหรือแม่กระบือของ ธคก. ในหมู่บ้าน

การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน เกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าโคหรือกระบือตัวละ 300 บาท ต่อปี

สาระสำคัญของระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540

การให้เช่าซื้อ หมายถึง การให้เกษตรกรเช่าซื้อโคหรือกระบือของธนาคารโค-กระบือ โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าซื้อให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาดังนี้

1. โคนื้อหรือกระบือ ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 3 ปี โดยผ่อนชำระในปีที่ 1 ร้อยละ 40 ของราคาโคนื้อหรือกระบือ ปีที่ 2 ร้อยละ 30 ของราคาโคนื้อหรือกระบือ และปีที่ 3 ชำระค่าเช่าซื้อที่เหลือทั้งหมด

2. โคนม ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 5 ปี โดยผ่อนชำระในแต่ละปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของราคาโคนมในระหว่างการชำระเช่าซื้อโคนื้อ หรือโคนมหรือกระบือของเกษตรกร หากมีลูกสัตว์เกิด ให้ถือว่าลูกสัตว์นั้นจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้เช่าซื้อ

สาระสำคัญของระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

1. การให้ยืมเพื่อการผลิต หมายถึง การให้เกษตรกรผู้ยากจนยืมแม่โคหรือแม่กระบือของ ธคก. โดยมีเงื่อนไขว่าเมื่อลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรก มีอายุครบสองปี ให้ส่งลูกโคหรือลูกกระบือนั้นคืน ธคก. ส่วนลูกโคหรือลูกกระบือตัวต่อไปเป็นของเกษตรกร เมื่อสัญญาครบ 5 ปีให้แม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ยืม หากเกษตรกรผู้

ยื่น 3 ปีแล้ว ไม่มีลูกโคหรือลูกกระบือคืนแก่ ธคก. จะนำแม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวคืนเพื่อไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นยื่นต่อไป”

2. ให้เกษตรกรผู้มีความประสงค์จะขอรับบริการ กรอกแบบตามที่กำหนด แสดงความจำเป็นในการขอรับบริการ โดยมีผู้รับรองคุณสมบัติ จำนวน 2 นาย ได้แก่

1. ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลและปลุสตัดัวอำเภอในพื้นที่ และให้ปลุสตัดัวอำเภอ ส่งแบบ แสดงความจำเป็นให้ปลุสตัดัวจังหวัด

3. ให้ปลุสตัดัวจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ จำนวน 3 คน โดยปลุสตัดัวจังหวัดเป็น ประธาน มีหน้าที่พิจารณาตรวจสอบและคัดเลือกเกษตรกรที่แจ้งความประสงค์จะเข้าร่วม โครงการ และมีคุณสมบัติตามข้อ 14 โดยรับรองคุณสมบัติของเกษตรกรดังกล่าว เพื่อเสนอ ธคก. พิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

4. กรณีโค หรือ กระบือของ ธคก. กรมปลุสตัดัว สูญหาย ให้ถือเป็นความ ประมาทของเกษตรกร เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าไม่ใช่ความประมาทเกินแล้ว”

กรณีเกษตรกรประสงค์จะขอซื้อโคหรือกระบือของ ธคก. ให้ปลุสตัดัวจังหวัด ปฏิบัติการ ดังนี้

1. การขอจำหน่ายสัตว์ให้คำนึงถึงสภาพของโคหรือกระบือขณะที่เกษตรกรเสนอ ซื้อและราคาของโคหรือกระบือในท้องตลาดในขณะนั้น โดยให้ประเมินราคาขายโคหรือกระบือ ตามระเบียบกรมปลุสตัดัวว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อจำหน่ายและราคาปลุสตัดัว พ.ศ. 2538

2 ให้จัดส่งบันทึกการประเมินราคา ภาพถ่าย ประกอบคำขอซื้อโคหรือกระบือ ของเกษตรกรพร้อมทั้งผลการพิจารณาความเหมาะสม เสนอไปยังปลุสตัดัวเขต เพื่อประกอบการ พิจารณานุมัติ

3. เมื่อปลุสตัดัวเขตอนุมัติแล้ว ให้เรียกเก็บค่าซื้อโคหรือกระบือจากเกษตรกรผู้ขอ ซื้อทั้งหมด แล้วนำส่ง ธคก. และมอบกรรมสิทธิ์โคหรือกระบือให้เกษตรกรที่ขอซื้อได้ และ รายงานผลให้ ธคก. เพื่อจำหน่ายทะเบียน”

สาระสำคัญของระเบียบกรมปลุสตัดัวว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2547

1. ให้ยกเลิก

1.1 ระเบียบกรมปลุสตัดัว ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2536

1.2 ระเบียบกรมปลุสตัดัว ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือ

เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2540)

1.3 ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือ
เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. 2543

บรรดาระเบียบหรือคำสั่งอื่นใด ที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือ
แย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

2. การให้บริการโคหรือกระบือ ของ ธคก. มี 5 วิธีดังนี้

2.1 การให้ยืมเพื่อการผลิต

2.2 การให้เช่าซื้อ

2.3 การให้ยืมพ่อพันธุ์

2.4 การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน

2.5 การให้บริการอื่นๆ

ทั้งนี้ การให้บริการตาม 2.1, 2.2, 2.3 และ 2.4 ให้บริการแก่เกษตรกรรายละเอียด 1
ตัวการให้ยืมเพื่อการผลิต หมายถึง การให้เกษตรกรผู้ยากจนอัมแม่โคหรือแม่กระบือของ ธคก.
โดยมีเงื่อนไขว่า เมื่อลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรก มีอายุครบสองปีแล้ว ให้เกษตรกรผู้ยืมส่งลูก
โคหรือลูกกระบือนั้นคืน ธคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นหรือ
จำหน่ายเพื่อนำเงินส่ง ธคก. ส่วนลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดใหม่ในลำดับถัดไป จะตกเป็นของ
เกษตรกรผู้ยืมเมื่อสัญญาอัมมีอายุครบ 5 ปี ให้แม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์
ของเกษตรกรผู้ยืมพร้อมลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดใหม่ในลำดับตัวที่ 2, 3, 4 ... หากเกษตรกรผู้
ยืมทำสัญญาอัมแม่โคหรือแม่กระบือไป 3 ปีแล้ว ไม่มีลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกซึ่งต้องคืนแก่
ธคก. ธคก. จะถอนการให้ยืมและเกษตรกรผู้ยืมจะต้องนำแม่โคหรือแม่กระบือที่ยืมดังกล่าวนั้น
ส่งคืน ธคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นยืมต่อไป เว้นแต่จะ
พิสูจน์ได้ว่าเป็นความบกพร่องทางระบบสืบพันธุ์ของแม่โคหรือแม่กระบือ ไม่ใช่เป็นความ
บกพร่องที่เกิดจากเกษตรกรผู้ยืม ให้ทดแทนแม่โคหรือแม่กระบือให้เกษตรกรผู้นั้น และทำ
สัญญาใหม่ หากเกษตรกรผู้ยืมตามวรรคก่อนอัมแม่โคหรือแม่กระบือไป และแม่โคหรือแม่
กระบืออยู่ระหว่างการตั้งท้องในระยะเวลาครบกำหนด 3 ปี ธคก. อนุโลมให้เกษตรกรยืมตาม
สัญญาอัมต่อไป หรือหากเกษตรกรผู้ยืมได้ลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดตัวแรก ต่อมาลูกโคหรือลูก
กระบือตัวแรกนั้นตายหรือสูญหายก่อนครบกำหนดส่งคืน ธคก. ให้เกษตรกรผู้ยืมนำลูกโคหรือ
ลูกกระบือที่เกิดลำดับถัดไป เมื่อมีอายุครบสองปีนำส่ง ธคก. แทนลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรก
ที่ตายหรือสูญหายนั้น

การให้เช่าซื้อ หมายถึง การให้เกษตรกรเช่าซื้อโคหรือกระบือของ ธคก. โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าซื้อให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา ดังนี้

1. โคนื้อหรือกระบือ ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 3 ปี โดยผ่อนชำระในปีที่ 1 ร้อยละ 40 ของราคาโคนื้อหรือกระบือ ปีที่ 2 ร้อยละ 30 ของราคาโคนื้อหรือกระบือ และปีที่ 3 ชำระค่าเช่าที่เหลือทั้งหมด

2. โคนม ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 5 ปี โดยผ่อนชำระในแต่ละปีไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 ของราคาโคนม

ในระหว่างการชำระค่าเช่าซื้อโคนื้อ หรือ โคนม หรือกระบือ ของเกษตรกร หากมีลูกสัตว์เกิด ให้ถือว่าลูกสัตว์นั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้เช่าซื้อ

การให้ยืมพ่อพันธุ์ หมายถึง การให้เกษตรกรยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือของ ธคก. โดยมีเงื่อนไขว่า จะให้ยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือในหมู่บ้าน ที่มีแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือของ ธคก. ไม่ต่ำกว่า 50 ตัว โดยให้เกษตรกรที่ได้รับบริการแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ และให้บริการผสมพันธุ์แก่แม่โคหรือแม่กระบือของ ธคก. ในหมู่บ้าน ธคก.

คุณสมบัติของเกษตรกรที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจาก ธคก. มีดังนี้

1. มีสัญชาติไทยและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์
2. มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์
3. มีฐานะยากจน โดยเกษตรกรมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ จปฐ. 1 (ฉบับที่เป็นปัจจุบัน) ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะนำรายได้มาประกอบการพิจารณา
4. มีความประพฤติดีและยินดีให้ความร่วมมือกับทางราชการ
5. ยังไม่เคยได้รับโคหรือกระบือจากโครงการอื่น ๆ มาก่อน
6. มีความเหมาะสมและความสามารถที่จะดูแลเลี้ยงดูโคหรือกระบือได้

ให้เกษตรกรผู้มีความประสงค์จะขอรับบริการ กรอกแบบตามที่กำหนดแสดงความจำนงในการขอรับบริการ โดยมีผู้รับรองคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1. ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล 2. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้ ฐานะยากจน ซึ่งจะนำรายได้มาประกอบการพิจารณาขอให้กรมการพัฒนาชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/กิ่งอำเภอ) รับรองรายได้แบบมาด้วย และส่งแบบแสดงความจำนงของเกษตรกรให้ปศุสัตว์จังหวัด

ให้ปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ จำนวน 3 คน ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบและคัดเลือกเกษตรกรที่แจ้งความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ และมีคุณสมบัติตามข้อ

14 โดยรับรองคุณสมบัติของเกษตรกรดังกล่าว แล้วเสนอสำนักสุขาศาสตร์และสุขอนามัย เพื่อพิจารณาถ่วงถ่วง สภาพ สถานะ ความเหมาะสม เพื่อเสนอ ธกษ. พิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 14) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป จากความหมายของการบริหารที่ได้นำเสนอไว้ จะเห็นได้ว่าการบริหารมีลักษณะดังนี้

1. การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
 2. การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด
 3. การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
 4. การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
 5. การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่ม (Group cooperation) เพื่อให้เกิดพลังร่วมของกลุ่มในอันที่จะทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์
 6. การบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- ทรัพยากรการบริหาร โดยทั่วไปในการบริหารถือว่ามีทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management) หรือเรียกสั้นๆว่า 4 m's

การที่จัดว่าปัจจัยทั้งสี่ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารก็เพราะเหตุว่า ในการบริหารเกือบทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยคน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการจัดการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่ว่าการบริหารนั้นจะเป็นการบริหารราชการหรือการบริหารธุรกิจก็ตาม เหตุนี้จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารมีอยู่สี่ประการดังกล่าว

สิริอร ชันทรหัตต์ (2541 : 44-47) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ในหนังสือชื่อ "paper on the Science of Administration" ซึ่งได้เขียนในปี 1937 ว่า กระบวนการบริหารย่อมประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ หรือที่เรียกกันย่อๆว่า "POSDCORB Mode"

ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

1. P = Planing หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงนโยบายทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์เหตุผลการในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุมีผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

2. O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ ด้วยเรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงานเป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่างก็ได้ นอกจากนี้ อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม และพิจารณาในแง่หน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษาและหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงานอนุกร เป็นต้น

3. S = Staffing หมายถึงการจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Put the right man on the right job) รวมถึงการที่จะเสริมสร้างและสร้างไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย

4. D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยความสะดวกรวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงานตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human relations) และแรงจูงใจ (Motivation) เป็นต้น

การอำนวยความสะดวกในที่นี้รวมถึงการวินิจฉัยสั่งการ (Decision making) ซึ่งเป็นหลักการอันสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงานและขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บังคับบัญชามาก เหตุเพราะการที่จะอำนวยความสะดวกให้ภารกิจดำเนินไปด้วยดีได้จำเป็นต้องมีการตัดสินใจที่ดีและการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสมกับแต่ละลักษณะของการตัดสินใจ

5. Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่นศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาค้างขัดข้องในการปฏิบัติงานการร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหาร เพราะเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติงานและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วย

ให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

เมื่อก้าวถึงการประสานงานแล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่ควรกล่าวถึง เพราะมีความสำคัญ และเป็นสิ่งคู่กัน คือ การติดต่อสื่อสาร (Communication) เพราะการติดต่อสื่อสารที่จะช่วยให้เกิดการประสานงานที่ดีและทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. R = Reporting หมายถึง การรายงานผลงานผลการปฏิบัติงานตลอดจน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ (Public relations) ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริง การรายงานนี้ มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) อยู่มากการรายงาน โดยทั่วไปหมายถึง วิธีการของสถาบันในสายที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของการรายงานนั้นอยู่ที่ จะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

7. B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและ กรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและ แผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณ โดยทั่วไปมักมีวงจรที่ คล้ายคลึงกันอย่างที่เรียกว่า “วงจรงบประมาณ” (Budget Cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน

7.1 การเตรียมงบประมาณและการเสนอขออนุมัติ (Executive Preparation and Submission)

7.2 การพิจารณาให้ความเห็นชอบของฝ่ายนิติบัญญัติ (legislation Authority)

7.3 การดำเนินการ (Execution)

7.4 การตรวจสอบ (audit)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ กระบวนการบริหาร มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของโครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารงานอย่างมีระบบเป็นขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ การควบคุมงาน การประสานงาน การรายงานผล และงบประมาณ

3.2 แนวคิดการบริหารองค์การในรูปคณะกรรมการ

คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มของคนที่เข้าร่วมมารวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆภายในองค์การ คณะกรรมการอาจรวมกันขึ้นในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมักจะมีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อรวมเอาบุคคลจากฝ่ายต่างๆมาช่วยกันพิจารณาและแก้ไขปัญหาเฉพาะอย่าง ดังนั้น

คณะกรรมการอาจจะจัดตั้งขึ้นได้หลายแบบตามวัตถุประสงค์ต่างๆของการที่จะใช้
คณะกรรมการดังกล่าว เช่น อาจจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาจัดทำนโยบายช่วยงานด้าน
บริหาร ช่วยคิดค้นวางแผนต่างๆช่วยรวบรวมข้อมูลหรือช่วยเป็นที่ปรึกษา เป็นต้น แต่เหตุผล
ที่สำคัญในการจัดตั้งคณะกรรมการ คือ (ธงชัย สันติวงษ์, 2529 : 197 – 200)

1. เพื่อที่จะให้มีการตัดสินใจที่ดีโดยอาศัยความคิดเห็นของกลุ่ม
2. เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือประสานงาน
3. เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานเข้ากันได้เป็นอย่างดี
4. เพื่อประโยชน์สำหรับฝึกฝนตัวบุคคล

แม้การปฏิบัติงานในรูปแบบคณะกรรมการจะเป็นสิ่งดี แต่ก็ยังมีข้อจำกัด
บางอย่าง คือ เสียค่าใช้จ่ายสูง การปฏิบัติงานล่าช้า มีข้อยุติในลักษณะเป็นการประนีประนอม
และไม่สามารถเจาะจงความรับผิดชอบได้ แต่วิธีการหรือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้คณะกรรมการ
ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจสรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการ เพื่อที่จะให้
คณะกรรมการปฏิบัติงานได้อย่างดีที่สุดนั้น จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการ แต่ละชุดให้ชัดเจน กำหนดเวลาที่จะต้องปฏิบัติงาน คือ การคัดเลือกบุคคล
ที่มีความสามารถและเหมาะสมมีประสบการณ์และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ด้วย และข้อ
สำคัญต้องมีจำนวนสมาชิกที่มีขนาดที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการปฏิบัติงานล่าช้า
2. ต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และระเบียบของคณะกรรมการและวิธีการ
ประชุม การทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ สมาชิกทุกคนต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่และระเบียบ
ของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมจะต้องทำการประชุมอย่างสม่ำเสมอและเลขานุการของ
คณะกรรมการจะต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการแจกจ่ายระเบียบการประชุมและ
ประสานการประชุม
3. ต้องมีการเลือกตัวประธานที่เหมาะสม เช่น ประธานคณะกรรมการที่มี
ประสิทธิภาพควรมีความสามารถในการวางแผน ไม่น่ามีความคิดเห็นส่วนตัวเข้ามาปะปนกับ
การทำงานมีความสามารถในการเจรจาและมีประสบการณ์
4. มีข้อมูลการดำเนินงานที่ชัดเจน คณะกรรมการจะปฏิบัติงานได้ผลดีและต้อง
ทราบข้อมูลที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการที่เป็นที่ปรึกษาจะต้องเข้าใจทั้งบทบาท
หน้าที่ของตน ได้รับการฝึกอบรมให้ทราบข้อมูลและหมั่นค้นคว้าหาข้อมูลให้เหมาะสมกับการ
ทำงานของตน

5. ต้องมีการติดตามผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรและให้สมาชิกทุกคนรับทราบผลการปฏิบัติการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้คือ วิธีการหรือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้คณะกรรมการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย ดังนี้

1. จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละชุดให้ชัดเจน กำหนดเวลาที่จะต้องปฏิบัติงาน มีการคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถและเหมาะสม มีประสบการณ์และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2. จะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และระเบียบของคณะกรรมการ

3. มีข้อมูลการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีการติดตามผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

3.3 ทฤษฎีระบบ (The System Theory)

การเอาแนวความคิดเชิงระบบเข้ามาใช้ในการบริหาร ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันองค์กรการขยายตัวซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นการยากที่พิจารณาถึงพฤติกรรมขององค์กรได้หมดทุกแง่มุม นักทฤษฎีบริหารสมัยใหม่ จึงหันมาสนใจการศึกษาพฤติกรรมขององค์กร เพราะคนเป็นส่วนหนึ่งของระบบองค์กร องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม

ระบบในเชิงบริหาร หมายถึงองค์กรประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและส่วนกระทบต่อปัจจัยระหว่างกัน ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

องค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีระบบ ได้แก่

1. ปัจจัยการนำเข้า (Inputs)
2. กระบวนการ (Processes)
3. ผลผลิต (Outputs)
4. ผลกระทบ (Impact)

วิธีการระบบเป็นวิธีการที่ใช้หลักตรรกศาสตร์วิทยาศาสตร์อย่างมีเหตุผล และมีความสัมพันธ์กันไปตามขั้นตอนช่วยให้กระบวนการทั้งหลายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสามารถช่วยให้การบริหารบรรลุวัตถุประสงค์ไปด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้องและไม่ลำเอียง

พัสดรา สุขคง และศุภธิดา สุริยะ (2550 : 12) ได้กล่าวในรายงานเกี่ยวกับทฤษฎีระบบไว้ดังนี้

ทฤษฎีระบบ (Systems theory) จัดเป็นสาขาวิชาเกิดขึ้นช่วงปลายทศวรรษที่ 20 ทฤษฎีระบบเป็นสาขาวิชาที่พัฒนาขึ้น โดยอาศัยแนวความคิดหลายสาขา โดยทำแนวคิดจากหลายสาขาวิชามาประยุกต์ผสมผสานสร้างเป็นทฤษฎีระบบขึ้นมา

ระบบ หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบกันขึ้นมาเป็นหนึ่งเดียว มีความสัมพันธ์กันในทางหนึ่งทางใดรวมกลุ่มอยู่ด้วยกัน กระทำการเพื่อความสำเร็จตามที่ต้องการ และการเคลื่อนไหวในส่วนหนึ่งจะมีปฏิริยากระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วย ส่วนประกอบแต่ละส่วนก็เป็นระบบย่อยในตัวของมันเอง โดยส่วนประกอบย่อย ๆ หลายส่วนรวมกันอยู่เช่นกัน เช่น องค์การเป็นระบบซึ่งประกอบไปด้วยฝ่ายการผลิต ฝ่ายการตลาดและฝ่ายการเงิน ฯลฯ ในขณะที่เดียวกัน ที่ฝ่ายต่างๆ ก็เป็นระบบซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยลงไปอีกคือ ประกอบไปด้วยงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใดที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งของระบบย่อยมีผลกระทบต่อเนื่องกัน ไปเป็นลูกโซ่ หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบคือกลุ่มของส่วนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

คุณลักษณะของระบบ ประกอบด้วยดังต่อไปนี้

ส่วนต่าง ๆ ของระบบจะอยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ โดยเหตุที่สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ละสิ่งต่างก็มีคุณสมบัติและกำลังความสามารถของมัน การเคลื่อนไหวหรือแสดงออกของส่วนต่างๆ จะมีปฏิริยากระทบต่อกันเสมอ เมื่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีลักษณะรวมตัวอยู่ด้วยกัน การเคลื่อนไหวหรือการแสดงออกของแต่ละส่วน จึงย่อมก่อให้เกิดปฏิริยากระทบและตอบโต้ซึ่งกันและกันในระบบหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ (subsystems) และภายในระบบย่อยก็อาจประกอบด้วยระบบย่อยลงไปอีกได้

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ ส่วนใดส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ ย่อมทำให้มีผลกระทบที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (chain of effects) และจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงส่วนอื่นของระบบด้วยความสมดุลจึงเกิดขึ้นได้ หรือในทำนองเดียวกันอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบย่อยอันใดอันหนึ่ง ย่อมสามารถทำให้กระทบกระเทือนถึงระบบที่ใหญ่กว่าได้ด้วยเช่นกัน

การศึกษาองค์การในลักษณะระบบปิด

เป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศาสตร์ทางกายภาพศึกษาถึงการตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหาภายในตัวของระบบเอง การแก้ไขและตัดสินใจปัญหาเป็นไปตามเหตุผล ซึ่งเหตุผลดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์และระเบียบที่ได้ตั้งไว้ องค์การถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยอิสระจากสภาพแวดล้อมภายนอก

การศึกษาองค์การลักษณะระบบเปิด

ลักษณะระบบเปิดทำให้ระบบทาง ชีววิทยา และสังคมเป็นระบบที่เคลื่อนไหว มีความสัมพันธ์กับภาวะแวดล้อม ระบบเปิดมิได้คำนึงถึงแต่ด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม แต่ระบบเปิดยังคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่ภายในองค์การระบบเปิด ปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตลอดเวลา โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และขบวนการของปัจจัยต่าง ๆ ภายใน

สำหรับระบบเปิดนั้น จะมีลักษณะที่มีความหมายกว้างกว่าและสมบูรณ์กว่าระบบปิด ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของระบบเปิดจะขยายความสนใจไปถึงระบบภายนอก ที่ภายนอกองค์การการควบคุมกัน ไปด้วยตัวองค์การอีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบบเปิดนี้ก็ยังคงถือว่า องค์การธุรกิจเป็นระบบ ๆ หนึ่ง และองค์การนี้เองจะอยู่ภายในระบบ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การอีกหนึ่ง ระบบที่อยู่ภายนอกองค์การนี้ก็คือ กิจกรรมของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายในระบบของสภาพแวดล้อม (environmental system) และซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับระบบขององค์การอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้

เหตุของการนำเอาระบบของสภาพแวดล้อมภายนอกมาสัมพันธ์กับระบบขององค์การ ก็เพราะองค์การเป็นระบบอิสระอันหนึ่งที่ตั้งขึ้นและจะมีความเกี่ยวพันกันอยู่เสมอ การกระทำใด ๆ โดยองค์การก็ย่อมสามารถส่งผลกระทบต่อส่วนที่อยู่ภายนอกองค์การหรือระบบใหญ่ด้วยเสมอ และในทำนองเดียวกัน ถ้าหากสภาพแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมส่งผลกระทบต่อองค์การได้เช่นกัน

ศุภธิดา ศรีพงษ์วิวัฒน์ (2550 : 20) มีความคิดเห็นในเรื่อง "ทฤษฎีระบบ" ว่า ระบบ คือ ส่วนรวมทั้งหมดที่ประกอบไปด้วยส่วนย่อยๆหรือสิ่งต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์ออกแบบหรือสร้างขึ้น แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมารวมกันเพื่อให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอน

Input Process Output และ Feedback

การประยุกต์ "ทฤษฎีระบบ" ในการจัดการเรียนรู้ เช่น ในการผลิตสื่อการเรียนรู้ Input ก็คือ เนื้อหา กระบวนการ (Process) คือ การผลิตสื่อ Output คือ ได้สื่อการเรียนรู้ ออกมาแล้วนำไปใช้ หลังจากนั้นดูผลย้อนกลับว่าสื่อที่ได้มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด

ความสำคัญของ "ทฤษฎีระบบ" ทำให้สามารถเรียบเรียงความคิด และวางแผนในการทำงาน และเมื่อมีสิ่งผิดพลาดหรือได้ผลไม่เป็นที่พอใจก็สามารถหาจุดบกพร่องและแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

วิชัย บุษราคัม (2550 : 15) มีความคิดเห็นในเรื่อง "ทฤษฎีระบบ" ว่า ระบบ คือ การกระทำอย่างมีกระบวนการ สามารถย่อยดูได้ในทุก ๆ ช่วง โดยมีขั้นตอนง่ายๆ ดังนี้ คือ Input Process Output และ Feedback

การประยุกต์ "ทฤษฎีระบบ" ในการจัดการเรียนรู้

1. Inputs คือ นักเรียน, ทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้, ขอบข่ายรายวิชา และวิธีการสอน เป็นต้น
 2. Processes คือ กรรมวิธีในการจัดการเรียนการสอน, การควบคุมดูแลในการเรียนการสอน และการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เป็นต้น
 3. Outputs คือ ผลลัพธ์ที่ได้ทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
 4. Feedback คือ อาจต้องคำนึงถึงหลายด้าน ทั้งปริมาณและคุณภาพ อาจต้องทำการประเมินแบบต่างๆ เข้าร่วมด้วย การประเมินต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ด้วยทั้งนี้เพื่อผลที่ได้ว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากไม่ตรงก็กลับไปตรวจสอบว่าเป็นผลจากขั้นตอนใด
- ความสำคัญของ "ทฤษฎีระบบ" การทำงานอย่างมีระบบ ทำให้อ่อนดูได้ทุกขั้นตอนในทุกๆ กระบวนการได้ สามารถย้อนเพิ่มเติมหรือแก้ไข เป็นผลให้เกิดการทำงานที่มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสิทธิ์ ทิพย์แสนพรหม (2550 : 18) มีความคิดเห็นในเรื่อง "ทฤษฎีระบบ" ว่า ระบบ คือ กระบวนการความเป็นไปที่เริ่มต้นด้วย Input และมีกระบวนการ คือ Process แล้วได้ผลลัพธ์อย่างหนึ่งออกมาเรียกว่า Output โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้สิ่งหนึ่งออกมา ระบบจึงประกอบด้วยระบบย่อยๆ ภายในที่มีเป้าหมายเดียวกัน และสามารถตรวจสอบการทำงานได้ทุกขั้นตอน

การประยุกต์ "ทฤษฎีระบบ" ในการจัดการเรียนรู้เนื่องจากระบบทุกระบบจึงทำงานตามแบบแผนที่ผู้วางระบบทำไว้ จึงง่ายต่อการแก้ไขในทุกลำดับขั้นตอนเมื่อเกิดความผิดพลาดสามารถประเมินหาประสิทธิภาพได้ สามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับ

สถานการณ์ได้ เมื่อนำไปใช้กับการเรียนรู้จะสามารถหาประสิทธิภาพ หรือเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น อันเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปพัฒนาการผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ความสำคัญ

1. เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายและวางระบบที่ชัดเจนจะทำให้หน่วยย่อยๆ ทั้งหมดในระบบทำงานประสานกันไปในทิศทางเดียวกัน

2. สามารถลดขั้นตอนที่ซับซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพงานได้มากขึ้น

3. เมื่อสิ้นสุดกระบวนการ Input Process และ Output แล้วจะมี Feedback เกิดขึ้นเสมอ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาระบบในการทำงานครั้งต่อไป

พินิจ พันธุ์ชื่น (2550 : 1-6) ได้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีระบบไว้ดังนี้

ความหมายของระบบ

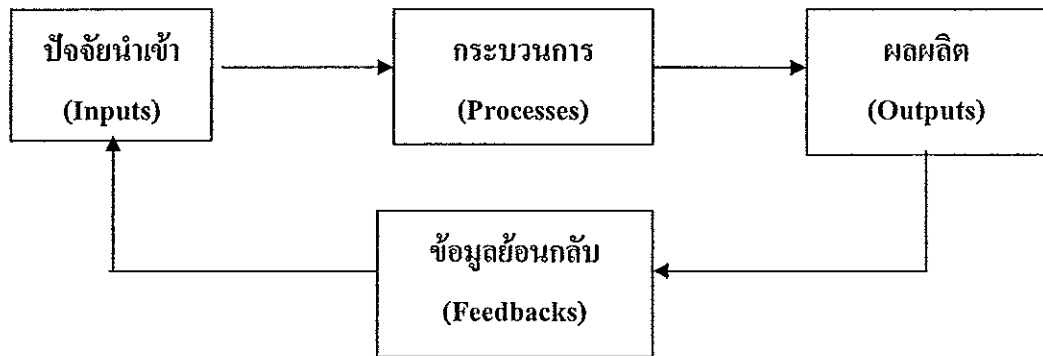
ระบบ คือ ภาพส่วนรวมของโครงสร้างหรือของกระบวนการบางอย่าง ที่มีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่รวมกันอยู่ในโครงสร้างหรือกระบวนการนั้น

ระบบเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

วิธีระบบ (System Approach) มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ข้อมูลวัตถุดิบหรือตัวป้อน (Input)
2. กระบวนการ (Process)
3. ผลผลิต (Output)
4. การตรวจผลย้อนกลับ (Feedback)

องค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังแผนภูมิที่ 1 ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แบบจำลองคลาสสิก ของสิ่งที่เรียกว่า วิธีระบบ

1. สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการหรือโครงการต่างๆ เช่น ในระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียน อาจได้แก่ ครู นักเรียน ชั้นเรียน หลักสูตร ตารางสอน วิธีการสอน เป็นต้น ถ้าในเรื่องระบบหายใจ อาจได้แก่ จมูก ปอด กระบังลม อากาศ เป็นต้น
 2. กระบวนการหรือการดำเนินงาน (Process) หมายถึง การนำเอาสิ่งที่ป้อนเข้าไป มาจัดกระทำให้เกิดผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น การสอนของครู หรือการให้นักเรียนทำกิจกรรม เป็นต้น
 3. ผลผลิต หรือการประเมินผล (Output) หมายถึง ผลที่ได้จากการกระทำในขั้นที่สอง ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหรือผลงานของนักเรียน เป็นต้น
 4. การวิเคราะห์ระบบ เป็นวิธีการนำเอาผลที่ได้ซึ่งเรียกว่า ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จากผลผลิตหรือการประเมินผลมาพิจารณาปรับปรุงระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- วิธีระบบที่ดี ต้องเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ถ้าระบบใดมีผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพมากกว่า ข้อมูลหรือวัตถุดิบที่ป้อนเข้าไป ก็ถือได้ว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพ ในทางตรงข้ามถ้าระบบใดมีผลผลิตที่ต่ำกว่าข้อมูลหรือวัตถุดิบที่ไปใช้ ก็ถือว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ

ลักษณะสำคัญของวิธีระบบ

1. เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะของบุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบนั้น ๆ
2. เป็นการแก้ปัญหาโดยการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์
3. เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

4. เป็นการแก้ปัญหาลใหญ่ โดยแบ่งออกเป็นปัญหาย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการแก้ปัญหานั้นจะเป็นผลให้แก้ปัญหาลใหญ่ได้สำเร็จ

5. มุ่งใช้การทดลองให้เห็นจริง

6. เลือกแก้ปัญหาลที่พอจะแก้ไขได้และเป็นปัญหาลเร่งด่วนก่อน

การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) คือการกระทำหลังจากผลที่ได้ออกมาแล้ว เป็นการปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลมาใช้แก้ไขข้อบกพร่องในส่วนต่าง ๆ การนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการวิเคราะห์ระบบ เป็นส่วนสำคัญของวิธีระบบ (System Approach) ซึ่งจะขาดองค์ประกอบนี้ไม่ได้ เพราะจะทำให้ขาดการปรับปรุง พัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ระบบ

1. กำหนดปัญหา (Identify Problem)
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Objectives)
3. ศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ (Constraints)
4. สร้างทางเลือก (Alternatives)
5. พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม (Selection)
6. ทดลองปฏิบัติ (Implementation)
7. ประเมินผล (Evaluation)
8. ปรับปรุงแก้ไข (Modification)

ขั้นที่ 1 ขั้นตั้งปัญหาหรือกำหนดปัญหา ในขั้นนี้ต้องศึกษาให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าอะไรคือปัญหา ที่ควรแก้ไข

ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ว่าจะให้ได้ผลในทางใด มีปริมาณและคุณภาพเพียงใดซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์นี้ ควรคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติได้จริงเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างเครื่องมือวัดผล การสร้างเครื่องมือนี้จะสร้างหลังจากกำหนดวัตถุประสงค์แล้ว และต้องสร้างก่อนการทดลองเพื่อจะได้ใช้เครื่องมือนี้ วัดผลได้ตรงตามเวลาและเป็นไปทุกระยะ

ขั้นที่ 4 ค้นหาและเลือกวิธีการต่างๆ ที่จะใช้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ควรมองด้วยใจกว้าง และเป็นธรรมชาติ หลาย ๆ แง่ หลาย ๆ มุม พิจารณาข้อดีข้อเสียและข้อจำกัดต่างๆ ที่มีอยู่ให้เห็นชัด

ขั้นที่ 5 เลือกเอาวิธีที่ดีที่สุดจากขั้นที่ 4 เพื่อนำไปทดลองในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 6 ขั้นการทดลอง เมื่อเลือกวิธีการใดแล้วก็ลงมือปฏิบัติตามวิธีการนั้น การทดลองนี้ควรกระทำกับกลุ่มเล็กๆ ก่อนถ้าได้ผลดีจึงค่อยขยายการปฏิบัติงาน ให้กว้างขวางออกไป จะได้ไม่เสียแรงงาน เวลาและเงินทองมากเกินไป

ขั้นที่ 7 ขั้นการวัดผลและประเมินผล เมื่อทำการทดลองแล้วก็นำเอาเครื่องมือวัดผลที่สร้างไว้ ในขั้นที่ 3 มาวัดผลเพื่อนำผลไปประเมินดูว่า ปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด ยังมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 8 ขั้นการปรับปรุงและขยายการปฏิบัติงาน จากการวัดผลและประเมินผลในขั้นที่ 7 ก็จะทำให้เราทราบว่า การดำเนินงานตามวิธีการที่แล้วมานั้น ได้ผลตามวัตถุประสงค์ หรือไม่ เพียงใด จะได้นำมาแก้ไข ปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลดีจึงจะขยายการปฏิบัติ หรือยึดถือเป็นแบบอย่างต่อไป

ลักษณะของระบบที่ดี

ระบบที่ดีต้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (efficiency) และมีความยั่งยืน (sustainable) ซึ่งต้องมีลักษณะ 4 ประการคือ

1. มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (interact with environment)
2. มีจุดหมายหรือเป้าประสงค์ (purpose)
3. มีการรักษาสภาพตนเอง (self-regulation)
4. มีการแก้ไขตนเอง (self-correction)

ตารางที่ 1 แสดงระบบการดำเนินงานโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร
ตาม พระราชดำริ จังหวัดหนองคาย

ส่วนนำเข้า (Inputs)	กระบวนการ (Processes)	ส่วนนำออก (Outputs)	ผลสะท้อนกลับ (Feedback)
1. คน (Man) 1.1 เกษตรกร	-การคัดเลือกได้ เกษตรกรมีความต้องการ ที่จะเข้าร่วม โครงการ ชคค. -มีการเลี้ยงดูสัตว์ที่ดี มีคอก รังน้ำ รางอาหาร มีแปลงหญ้า	-การเลี้ยงสัตว์จะ ประสบผลสำเร็จ -สัตว์สมบูรณ์ มีปุ๋ยคอก	-มีรายได้เพิ่ม - แก้ปัญหาความ ยากจน ได้ - แก้ปัญหาความ ยากจน ได้
1.2 ผู้นำหมู่บ้าน	-มีการคัดเลือกเกษตรกร ที่ขอเข้าร่วมโครงการ ชคค. ที่ดี -มีการประสานงานที่ดี การติดตาม การรายงาน ความก้าวหน้าของสัตว์ การเกิด ป่วย ตาย ขาย	-ได้เกษตรกรที่มี คุณสมบัติตรงตาม ระเบียบ ชคค. -เกิดความเป็นธรรม -การดำเนินงานประสบ ผลสำเร็จ -ทะเบียนสัตว์เป็น ปัจจุบัน -แก้ปัญหาได้ทันที	-โครงการ ชคค. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความ ยากจน ได้ -โครงการ ชคค. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความ ยากจน ได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ส่วนนำเข้า (Inputs)	กระบวนการ (Processes)	ส่วนนำออก (Outputs)	ผลสะท้อนกลับ (Feedback)
1.3 เจ้าหน้าที่	-มีการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.	-กลุ่มมีความเข้มแข็ง -มีวัสดุ อุปกรณ์ เวชภัณฑ์ ที่จำเป็นใช้	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรได้
	-มีการคัดเลือกเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการ ชคก. ที่ดี	-ได้เกษตรกรที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการที่แท้จริง	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรได้
	-มีการติดตามงานทุกระยะ	-การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ -ทะเบียนสัตว์เป็นปัจจุบัน -แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรได้
	-มีการบริการที่ดี	-สุขภาพสัตว์ของเกษตรกรสมบูรณ์	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ส่วนนำเข้า (Inputs)	กระบวนการ (Processes)	ส่วนนำออก (Outputs)	ผลสะท้อนกลับ (Feedback)
2. เงิน (Money)	-จัดซื้อสัตว์พันธุ์ดีให้เกษตรกร -ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ค่าอบรมเกษตรกร ค่าตอบแทนอาสา เบี้ยเลี้ยง น้ำมันเชื้อเพลิง	-ไม่เกิดปัญหาในการเลี้ยง -การดำเนินงานสามารถทำได้ -เกษตรกรมีความพร้อม มีความรู้ เข้าใจใน รายละเอียดโครงการ	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความ ยากจนของ เกษตรกรได้
3. วัสดุอุปกรณ์ (Material)	-มีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นให้เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่ ปฏิบัติงาน -สัตว์พันธุ์ดี เหมาะสม -เวชภัณฑ์ -เมล็ดพันธุ์หญ้า -ยานพาหนะ	-แก้ปัญหาสิ่งที่ขาด แคลน -โครงการดำเนินงานได้ ดี -สร้างขวัญ กำลังใจ -การเลี้ยงสัตว์ได้ผลดี -สามารถทำตามระเบียบ ของโครงการได้	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความ ยากจนของ เกษตรกรได้ -โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -แก้ปัญหาความ ยากจนของ เกษตรกรได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ส่วนนำเข้า (Inputs)	กระบวนการ (Processes)	ส่วนนำออก (Outputs)	ผลสะท้อนกลับ (Feedback)
4. การจัดการ (Management)	-มีการจัดตั้งกลุ่ม -การอบรม -การติดตาม การรายงาน	-มีการควบคุมตนเอง -ช่วยแก้ปัญหาในระดับ เบื้องต้น -เกษตรกร และ ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจ ระเบียบ วิธีการต่างๆ ตรงกัน -ทะเบียนสัตว์เป็น ปัจจุบัน -แก้ปัญหาได้ทันที	-โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ -โครงการ ชคก. ประสบผลสำเร็จ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาคริต เอี่ยมจันทร์ (2535 : 11-12) ได้ศึกษาผลของโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ตามแผนพัฒนาชนบทภาคจนต่อเกษตรกรที่ได้รับบริการใน จังหวัดเลย พบว่าเกษตรกรที่ยืมโค - กระบือจากโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เพื่อใช้ในการผลิตครอบครัวละ 1 ตัว โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นในระดับดีและเห็นด้วย ต่อลักษณะส่วนตัวของเจ้าหน้าที่โครงการ ประโยชน์ของโครงการและผลของโครงการที่สามารถช่วยให้เกษตรกรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนปัญหา ที่พบได้จากการรับบริการคือลักษณะโค-กระบือ ไม่ดี เกษตรกรขาดทำเลเลี้ยงสัตว์และพ่อพันธุ์ โค-กระบือ ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากเกษตรกร คือควรมียาบำรุง แร่ธาตุ อาหารเสริมสำหรับ โค-กระบือ บริการฟรีแก่เกษตรกร ควรแก้ไขกฎระเบียบของโครงการและจัดการฝึกอบรมให้เกษตรกรให้มีความรู้ในการเลี้ยงโค - กระบือ

มังกร บุญคำ และวิรุณ รักยามิตร (อ้างใน สัญชัย หวังชูขอบ. 2546 : 56) ได้ศึกษาการตรวจสอบคุณสมบัติและความต้องการใช้ประโยชน์จากสัตว์ของเกษตรกร ที่แสดงความจำนงขอรับความช่วยเหลือตามโครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีรายได้เฉลี่ย 35,000 บาทต่อปี มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเองและใช้พื้นที่ในการปลูกข้าว มีความต้องการโคจากโครงการ เกษตรกรต้องการใช้ประโยชน์จากสัตว์ ในการผลิตลูกและการใช้แรงงานระดับมาก

สัญชัย หวังชูขอบ (2546 : 113) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในเขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมกับการสำเร็จของโครงการ อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินการ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าเกษตรกรมีการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม การตัดสินใจเกี่ยวกับการป้องกันโรค และกำจัดพยาธิภายใน-ภายนอก การแจ้งจำนวนสัตว์ของคนที่เป็นปัจจุบัน การรักษาสัตว์ป่วย และการร่วมสอดส่องดูแลสัตว์โครงการภายในกลุ่ม ส่วนการมีส่วนร่วมในระดับน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อพิจารณาภาพรวมพบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมน้อยในการนำเสนอข้อมูลปัญหา การจัดตั้งกลุ่มย่อย การทำความสะอาดคอก และเก็บมูลสัตว์ออก การลักลอบขายสัตว์ของโครงการและการขยายผลการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในชุมชน และการคัดเลือกเกษตรกร

บุญโชค บรรณสาร และสุพิน นองมัน (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเลี้ยงโคเนื้อ ของเกษตรกรโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดอำนาจเจริญ การศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 60.0 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.31 ส่วนมากเรียนจบชั้นประถมศึกษา ทำนาเป็นอาชีพหลัก รายได้ต่อครัวเรือนเฉลี่ย 36,650 บาท ร้อยละ 91.2 ได้รับข่าวสารการให้ความช่วยเหลือ ตามโครงการ ธกส. จากเจ้าหน้าที่ สุขภาพโคเนื้อ ขณะที่ได้รับเกษตรกรร้อยละ 53.8 ระบุว่าสุขภาพแข็งแรง ร้อยละ 46.2 ระบุสุขภาพปานกลาง แหล่งอาหารหยาบร้อยละ 48.8 ใช้แปลงหญ้าของตนเองและหญ้าธรรมชาติ ร้อยละ 75.0 ใช้เชือกผูกคอกและขังคอกบางเวลา โคที่ได้รับเกษตรกรร้อยละ 57.5 ได้รับโคที่ให้ลูกแล้ว การผสมพันธุ์ร้อยละ 58.8 ใช้พ่อพันธุ์ และร้อยละ 41.2 ใช้การผสมเทียม เมื่อมีลูกเกิด เกษตรกรร้อยละ 96.3 แจ้งเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนเกษตรกร ร้อยละ 61.3 เคยได้รับการตรวจเยี่ยม ร้อยละ 56.3 เคยได้รับการตรวจสุขภาพสัตว์ ร้อยละ 97.5 เคยฉีดวัคซีนป้องกันโรค

ติดตามและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงกระบือและการป้องกันโรคอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกระบือและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืนต่อไป

สมัย ศรีผางค์ และศุภวัฒน์ ศรีเชษฐา (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการผลิตและความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 89.3 จบระดับประถมศึกษา ค่าเฉลี่ยอายุ, สมาชิกในครอบครัว, แรงงานภาคเกษตรและพื้นที่ถือครอง เท่ากับ 47 ปี, 4.8 คน, 2.7 คน และ 11.9 ไร่ ตามลำดับ ร้อยละ 91.3 ระบุรายได้หลักมาจากภาคเกษตร ร้อยละ 69.1 เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สภาพการผลิตกระบือพบว่าทำการเลี้ยงกระบือเฉลี่ย 3.3 ตัวต่อครอบครัว มีวัตถุประสงค์การเลี้ยงหลายอย่าง เช่น เป็นมรดก ต้องการบู๊ยกอก โดยร้อยละ 96.6 มีประสบการณ์การเลี้ยงกระบือมาก่อน ร้อยละ 90.6 พ่อแม่เป็นผู้เลี้ยงกระบือ อาหารหยาบกระบือฤดูแล้งและฤดูฝน คือหญ้าธรรมชาติและฟางข้าวตามลำดับ ร้อยละ 55.0 ไม่เคยให้อาหารข้นหรืออาหารเสริม ร้อยละ 83.9 เคยให้แร่ธาตุเสริมเป็นบางครั้ง ร้อยละ 85.9 ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ร้อยละ 73.2 กำจัดพยาธิภายในและภายนอก และร้อยละ 77.2 รักษากระบือป่วยโดยสัตวแพทย์ ปัญหาการผลิตกระบือของเกษตรกร 3 ด้านพบว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านอาหารสัตว์ ในระดับน้อย และไม่มีปัญหาด้านพันธุ์สัตว์และการปรับปรุงพันธุ์ การจัดการผลิตกระบือ สรุปโดยรวมจึงถือว่าเกษตรกรไม่มีปัญหาด้านการผลิตกระบือ

ความต้องการรับการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ (1) ด้านความรู้ในการผลิตกระบือเกษตรกรมีความต้องการระดับมาก เรื่องสุขภาพกระบือ โดยรวมถือว่าเกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับน้อย ด้านรูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยี เกษตรกรต้องการระดับมาก คือ การฝึกอบรมในหมู่บ้าน การเยี่ยมชมนำกลุ่มใช้หลายรูปแบบ ทำฟาร์มสาธิตในพื้นที่ ใช้วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น และการให้เกษตรกรมีส่วนร่วม โดยรวมถือว่าเกษตรกรมีความต้องการด้านรูปแบบฯในระดับมาก และด้านชนิดสื่อสารเผยแพร่ความรู้การผลิตกระบือเกษตรกรมีความต้องการมาก คือเอกสารคู่มือประกอบการฝึกอบรมและตัวอย่างของจริง โดยรวมถือว่าเกษตรกรมีความต้องการด้านชนิดสื่อฯในระดับน้อย

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศ พบว่า โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ สามารถช่วยให้เกษตรกรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกษตรกรต้องการใช้ประโยชน์จากสัตว์ ในการผลิตลูกและการใช้แรงงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรมีผลต่อ

ความสำเร็จของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินการ

ปัญหาที่พบได้จากการรับบริการคือลักษณะ โค-กระบือ ไม่ดี เกษตรกรขาดทำเลเลี้ยงสัตว์และพ่อพันธุ์ โค-กระบือ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากเกษตรกร คือควรมียาบำรุง แร่ธาตุ อาหารเสริมสำหรับโค-กระบือ บริการฟรีแก่เกษตรกร ควรแก้ไขกฎระเบียบของโครงการและจัดการฝึกอบรมให้เกษตรกรให้มีความรู้ในการเลี้ยงโค – กระบือ

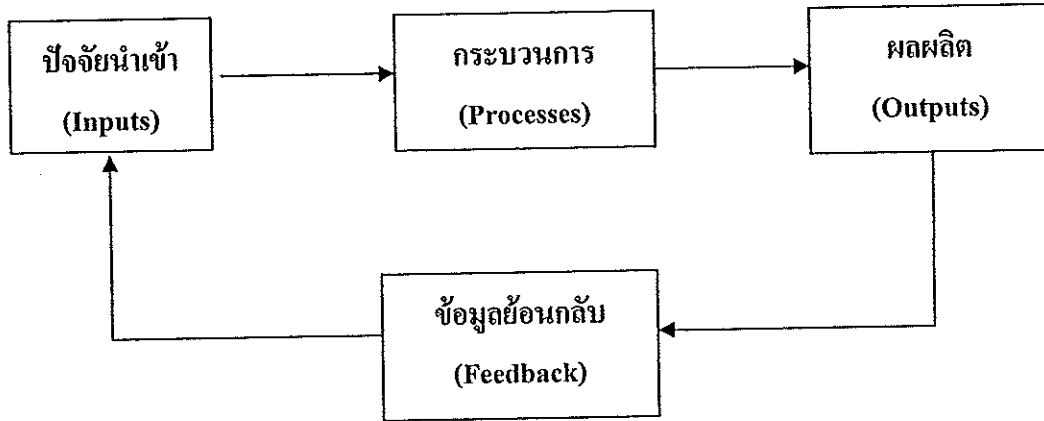
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการศึกษาปัญหา ในการดำเนินงานโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จากผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และผู้นำหมู่บ้าน โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษามาทั้งหมดมาบูรณาการ

ขั้นตอนที่สอง เป็นการศึกษาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย

ขั้นตอนที่สาม เป็นการศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษามาทั้งหมดมาบูรณาการ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญห ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดการศึกษาปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข การ
ดำเนินงานโครงการธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร
ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY